

Uitgangspunten voor het doen van Sociaal-Psychologisch Onderzoek

oktober 2012

Naar aanleiding van recente gebeurtenissen, en de actuele discussie met betrekking tot richtlijnen voor (sociaal) psychologisch onderzoek is het initiatief genomen om een aantal belangrijke uitgangspunten – die door de verschillende onderzoekscentra aan de Nederlandse universiteiten onderschreven worden – te expliciteren.

Het beschermen van de kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek is van groot belang voor onderzoekers binnen de psychologie en in de opleiding van wetenschappelijke onderzoekers. Het algemene uitgangspunt voor onderzoekers binnen de Nederlandse context is de gedragscode Wetenschapsbeoefening Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (zie <http://www.vsnunl.nl/Subsites/Wetenschappelijke-integriteit.htm>). Daarnaast is voor psychologisch onderzoekers de gedragscode van de American Psychological Association (APA) relevant, die in het bijzonder aandacht heeft voor de bescherming van patiënten cq. onderzoeksdeelnemers. Gedetailleerde richtlijnen zijn gespecificeerd door de American Psychological Association (zie <http://www.apa.org/ethics/code/index.aspx>).

Er zijn vijf fasen in het doen van (sociaal) psychologisch onderzoek waarin verwacht wordt dat wetenschappelijk onderzoekers zich ervan vergewissen dat zij een zorgvuldige procedure volgen. Bij het onderwijs aan (aankomend) onderzoekers evenals in het onderzoek dat binnen de betrokken onderzoeksgroepen gedaan wordt staan de volgende vijf uitgangspunten centraal:

1. Voorbereiding

Wetenschappelijk onderzoek is gebaat bij een zorgvuldige voorbereiding en samenwerking waarbij onderzoekers elkaar consulteren.

2. Omgang met onderzoeksdeelnemers

Deelnemers aan onderzoek behoren zorgvuldig en met respect behandeld worden. Hun gegevens dienen op vertrouwelijke wijze behandeld te worden.

3. Gegevensverzameling

Wetenschappelijk onderzoek moet repliceerbaar zijn. Procedures van onderzoek (uitvoering, databewerking en –analyse) dienen zorgvuldig gedocumenteerd te worden.

4. Analyse en opslag van gegevens

Conclusies uit verkregen onderzoeksgegevens moeten geverifieerd kunnen worden. Onderzoeksgroepen dienen voorzieningen te treffen waarmee de langdurige beschikbaarheid van materialen en gegevens voor dit doel (in elk geval tot 5 jaar na publicatie) gegarandeerd kan worden.

5. Verslaglegging

Uit de verslaglegging moet duidelijk worden welke stappen in het onderzoek en de analyses tot bepaalde conclusies hebben geleid. Het verdient aanbeveling te expliciteren wat de specifieke verantwoordelijkheden waren van elk van de betrokken onderzoekers.

Checklist voor onderzoekers

De uitwerking van de verschillende te nemen stappen kan per onderzoeksinstituut verschillen. Om de gedachten te bepalen en e.e.a. nader te concretiseren is hieronder een voorbeeld gegeven van de vragen die onderzoekers zich in elke fase van het onderzoek kunnen stellen. Het stellen van deze vragen kan onderzoekers helpen aan te geven op welke wijze aan de vijf uitgangspunten is voldaan – het doel is niet om in alle gevallen één specifieke procedure voor te schrijven.

1. Voorbereiding

- is er een uitgewerkte omschrijving van onderzoeksvraag, hypothese, design, metingen?
- is het ontwerp voorgelegd aan collega's of supervisors voor feedback?
- sluit het onderzoek aan bij een lopend of op te zetten onderzoeksprogramma?
- is het onderzoek getoetst op ethische en/of medische criteria door een daartoe ingestelde ethische commissie?

2. Onderzoeksdeelnemers

- is er een registratie van onderzoeksdeelnemers en de voorwaarden waaronder zij hebben deelgenomen?
- is van elke deelnemer “informed consent” verkregen?
- is er een debriefing gegeven?

3. Gegevensverzameling

- zijn bijzonderheden m.b.t. onderzoeksprocedures of deelnemers genoteerd?
- zijn storingsin apparatuur gedocumenteerd?
- is gemarkeerd welke deelnemers twijfels uitten over de instructies cq. ze niet serieus opvolgden?

4. Analyse en opslag van gegevens

- zijn relevante onderzoeksmaterialen (instructies, gestelde vragen) en originele onderzoeksgegevens (bv. video's, ingevulde (observatie)formulieren, ruwe datafiles) bewaard op een centrale plaats?
- zijn deze materialen en gegevens toegankelijk voor andere onderzoekers die bij het project betrokken zijn, of kunnen ze op verzoek toegankelijk worden gemaakt voor verificatie-doeleinden?
- zijn deze materialen zodanig gedocumenteerd dat ze – met inachtneming van regels rond vertrouwelijkheid en anonimiteit van onderzoeksdeelnemers - voor anderen (ook na verloop van tijd) vindbaar en begrijpelijk zijn?
- zijn de gebruikte beslisregels en afzonderlijke stappen in de (voorbereidende) analyses (ontbrekende gegevens, behandeling van “outliers”, data-transformaties) duidelijk gedocumenteerd, bv. in een syntax-file?

5. Verslaglegging

- is er (op aanvraag) een gedetailleerde beschrijving van de gevolgde procedure (inclusief vooronderzoek en herkomst van materialen) beschikbaar?
- zijn de gebruikte beslisregels en afzonderlijke stappen in de (voorbereidende) analyses, alsmede de gehanteerde methoden, duidelijk en accuraat beschreven,

zodanig dat ze in alle opzichten ten minste tegemoet komen aan de code wetenschapsbeoefening van de VSNU en de APA richtlijnen?

- wordt in een onderzoeksverslag dat ter publicatie wordt aangeboden aangegeven wie van de betrokken onderzoekers verantwoordelijk was voor welk onderdeel van het onderzoek?